

W A L W E

ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS

wõimalikult igal reedel

Toimetus ja talitus: Uus tän. 14, Tallinnas

Nr. 14

Reedel, 24. märtsil 1922

2. aastakäik

Sisu: Riiklised äriettevõtted peavad lõpetatud saama. — Mõned märkused Riigiwanema kõne puhul. — Asi mis tähelepanu nõuab. — Polkownik Tõrwandi päewaraamat. — Mis teeb meie saatkond Saksamaal. — Kõik wabariigi warandused peavad arwestatud saama. — Wastuseks kindral Soots'ile. — Lühemad märkused: (Wasilii Osokin ja Karl Kalep wastutusele wõetud; — Merewäe kadetide kooli ülemast; ???) — Teadmiseks. — Kirjad toimetusele: (Kapten Treilmannile wastuseks; Aegna saarelt elanikud saare komandandi käsul lahkuma sunnitud). — Autoriteetlik arwamine!?. — Missuguse asjaajamisega kriminaal politseis rahul olla ei saa!

RIIKLISED ÄRIETTEVÕTTED. KUI EBALOOMULIKUD NÄHTUSED PEAWAD LÕPETATUD SAAMA!

Mida rutem riiklised äriettevõtted lõpetatakse, seda vähem saab riik neist kahju. Küllalt peaks juba selge olema, et riikline äriajamine riigiametnikkudega ja püüdmine sel teel riigi kulusid katta, rumal jant ja „tuuletallamine“ on, mis ühtlasi ka igat sorti kelmusi praktiseerida võimaldab ja kodanikkude kõige jämedamaks eksploateerimiseks kujuneb.

Liig kaugele on juba minna lastud riikliste äriettevõtete ja kui tõesti ikka õige on, nagu Laewasõidu Ameti juhataja Treilmann hoobeldes tähendab, omas jutuajamises „Waba Maa“ kaastöölisele, et Kaubandustööstus minister tema seletusekirja peale, mille ta „Walwes“ nr. 9 awaldat. artikli põhjal kirjutanud, järgmiselt wastanud: „Walwe“ kirjeldusest ennast mitte segada lasta ja tööd edasi teha“, siis peab küll niisuguse hoolimatuse ja ükskõiksuse üle imestama, mis see minister riigihuwide wastu üles näitab. „Erkati“ likwideerides, mille kaupade sisse 4 miljoni kuldrubla olewat pandud, nagu peaminister Riigikogus teatas, näeb kaub.-tööstusminister küllalt hästi, kui suurt kahju see riikline äriettevõtte riigile on teinud, kuid see ei takista teda põrmugi teise samasuguse riiklise äriettevõtte juhatajat julgustamast: „mitte segada lasta — tööd edasi teha“!

Ja seda „tööd“ tehakse ministri soovil ja otsekohesel käsul edasi ning selle töö järeldus saab warem wõi hiljem ennast tunda andma sama kibedalt kui praegu „Erkati“ likwideerimisel, kus peaminister kurdab, et suhkrust, kohwist ja gummi saabastest wa-

litsus kuidagi wiisi lahti ei saawat, mis „Erkat“ kulla eest kokku ostnud.

Nagu hiljuti ajalehed teatasid, müüdi hiljuti 8000 puuda „Erkati“ kohwi ühele ülesostjale alla poole turuhinna maha. Missuguse hinna ette walitsus suhkruga ja gummi-saapad ning wanad laewade korjused, millele parandus kallimaks läinud, kui tuliueud laewad, maha müüa saab, on teadmata.

Oma julgustawa wastusega kiidab ka minister hra Treilmanni senise tegewuse riiklisel ärialal heaks. Aga meie tahame wähekesse ligemalt seda kasulikku äritegewust waadelda.

„Walwes“ nr. 9. awaldud „N-r.“ artiklis: „Wabariigi Laewasõidu Ametist jne.“ on ligemalt seletatud, kuidas „Laewasõidu Amet“ oma alguse sai ja mis tema ülesanne oli ning et ta kui sõjanõuete sünnitus loomulikult sõja lõppemisel ka likwideeritud oleks pidanud saama. Sõja lõpul oli Wabariigil ainult üks kaubaweo laew aurik „Kajak“, seegi polnud veel wormiliselt riigi omandus, milleks ta alles hiljem priisikohtu otsusega sai, ning wana reisijate ja kaubaweo aurik „Ingermann“. Sellepärast ei olnud „Laewasõidu Ameti“ alale jätmiseks olulist tarwidust. Aga meie näeme hra Treilmanni kirjast, mis ta 23. jaanuaril 1920. nr. 147 all Kaubandustööstusministrile kirjutanud, et tal mõtetki polnud seda likwideerida, waid et tal suur tahtmine oli terwet Wabariigi laewandust riigistada. See kiri algab järgmiselt:

„1919. aasta nawigatsioon on lõppenud, wäike osa hädalist tööd laewasõidu ja ühenduse alal on tehtud, sisse töötatud, kuid suurem osa tööd on tegemata, mis meie wäikse riigi majanduslist elu

peab tõstma, alal hoidma. Senini puudub meil elusoon, ühendus meie randade wahel, mis enne ilmasõda kaunis korralik oli — Wiruranna liin, Muhu väinas, Peipsi peal jne.“

Edasi .. arwab ta ülesse, missugused liinid tarwis sisse wõtta, nagu: Tallinn — Stockholm, Kopenhagen. Liibaw, Danzig, Stettin; Tallinn — Haapsalu, Kuiwaste, Kuressaar, Riia; Tallinn — Helsingi; Tallinn — Wirurand; Haapsalu — Heltermaa, ja Haapsalu — Heltermaa, Kuressaar; Narwa — Hungerburg.

Ning lisab juurde:

Tähendatud liinidest on eraalgatusel praegu käimas ainult aurik „Hiiumaa“ Haapsalu — Heltermaa wahel, kuna rekwiireerituna aurik „Kalewipoeg“ Tallinn — Stockholmi ja rekwiireeritud aurik „Grenen“ Haapsalu — Heltermaa, Kuressaare ning rekwiireeritud aurik „Paa-wel“ Narwa — Hungerburgi wahel sõidawad.

Teised liinid tuleks ellu kutsuda järgnewaks kewadeks.

Kawa ühtlustamiseks tuleks niisugusel korral weel aurikud „Greenen“, „Kalewipoeg“, „Pobeda“ riigile omandada ostu teel, see on rekwiireerida riigile päri-seks omanduseks, mis praegu sõjaseaduse maksu ajal laewade rekwiireerimise seaduse põhjal wõimalik teha on. Esmeste aastate laewade liinide puudujäägid ei peaks kedagi kohutama, sest et muist liinisid kasuga töötama saawad ja ühes riigi kõige suurema weoaurikuga „Kajak'iga“, mis kindlasti vähemalt 10 miljoni aastas puhast kasu üle jätab, suurema jao puudujäägist, kui mitte kõik, kinni katab. Laewasõidu Ameti peaks ümber loodama ja täielisele ärialu-sele seatama, era aktsia seltside laewa kontorite eeskujul, ning olude järele paenduwaks asutuseks muudetama. Ta peaks oma tegewuses mitte sõjawõimudega seotud olema, ta agentuurid wäljamaal olgu iseseiswad ja mitte ministeeriumite kasutada. Laewasõidu Ameti juhatajaks aus tegelik mees ja temale äri-liste asjade ajamiseks laiad wolitused anda. Tegewuse üle aruandmine tuleks nii seada, et Laewasõidu Amet ainult kapitaliga opereeriks ja arwepidamine ei peaks mitte siduwate eelarwetega järgi käima. — waid ainult tegewuse puhast kasu tuleks riigile üle anda.“

Lõpuks palub ministrit rutulises korras Walitsusel seda ära otsustada lasta.

Niisugune on see ülihuwitaw Laewasõidu Ameti juhataja Treilmanni ettepanek, mis

sisaldab wägiwalda kodanikkude wastu, nagu eraaurikute „Grenini“, „Kalewipoeg“ ja „Pobeda“ rekwiireerimist sõja lõpul riigile päri-seks omanduseks, mitte sõjaliseks tarwituseks, waid äritegeniseks, mille juures ta suure jultunusega absoluutset tegewuse wabadust nõuab, kus juures isegi mitte eelarwete järele käimist tarwiliseks ei pea, millest ükski era aktsia selts ega osaühisus, mis ta eeskujuks oli seadnud, mööda ei pääse. Ja seda kõik nõuab ta selleks, et „siis wõib era ettewõtetega wõistelda“, nagu ta oma kirjas Kaub. Tööst. ministrile 11. juulist 1921. nr. 1369 all kirjutab.

Siia juurde lisame ühe protokollil wäljawõtte 20. jaanuarist 1920.

„Koos oliwad asekapten Herm, wan. leitn. Kraus, Teidemann, Treilmann. Otsustasid „Baltonia“, „Kalewipoeg“, „Grenen“ — täielikult riigi omanduseks omandada.“

Ja eelmisele täienduseks:

„Wabariigi Walitsuse asjade walitseja 19. weebruaril 1920. a. nr. 1342 Kaubandus-tööstus ministrile

Teatan, et Wabariigi Walitsus otsustas 18. weebruaril s. a. Teile ülesandeks teha: 1) riigi päralt olewaid laewu aja-wiitmata remonteerida lasta ja 2) a. l. „Kalewipoja“, „Baltonia“ ja „Greneni“ omandamiseks sammusi astuda.“

Omas kirjas Kaubandus-tööstusministrile 2.-st detsembrist 1920. a. nr. 2306. all ütleb hra Treilmann muu seas:

„Minewal aastal oli Laewasõidu Ametil laewade wedude asjas monopol

Nüüd aga, kus aurik „Sakala“ walmis, aurik „Auk“ tulewaks kewadeks ja aurik „General Zimmermann“, mis kewadel üles tõstetakse ja kes suweks walmis saawad, kus weohinnad kohutawalt langenud on, nii et mõnel pool tulud kulused enam ei tasu ja „Sakala“, mis paari nädala eest wälja renditult 25 shillingi tonnist kuus saanud oleks, wõib nüüd ainult 16—18 saada; ka tähelepanes, et „Sakala“ ja „Auk“ mitte ekonomilised ja praktilised pole, tuleb kõige energilisemalt konkureerima hakata ka Eesti äride ja laewa omanikkudega.

... Rannasõidu liini laewadel ei ole suurt kriisist karta, konkurentsi ei ole.

Nii seadis siis Laewasõidu Amet omale ülesandeks kodanikkude kulul kodanikkudega wõistlemise ja seal kus wõistlemist ei ole, nagu rannasõidu liinil, kodanikkude „koorimise“ mida kaubandus - tööstusminister omalt poolt julgustab üteldes: „... ennast mitte segada lasta, tööd edasi teha!“

Kuidas wõiwad kodanikud niisugust riigi majanduspoliitikat sallida ja käsitada, kus kodanikkude arwel laewu peetakse ja parandatakse, neid koguni rekwireerida oma kodanikkudelt ja Ameerikast sota taheti, et oma kodanikkudega wõistelda! — Kas pöörasemat riigi majanduspoliitikat omale keegi üleüldse ette kujutada suudab.

Samas kirjas kirjutab Treilmann teises kohas:

„Endine suurtüki laew „Korejets“, millest merepraam saab tehtud, 2 auruwintsiga, millega wõiksid seltsida praam nr. 128 (700 tonnine) ja päästetud praam „Daheim“ (500 tonnine) ja meie merepuksiir „Reval“, millega Balti merel kõige odawamini wõiks kaupasad transporteerida, näituseks põlewat kiwi, puid, soola — üks praam laadib, teisega puksiir merel, kolmas tühjendab,“ — (läheb mis „ladiseb“, muudkui wilistal!).

Selle „Korejetsiga“ kukuti aga haledalt sisse ja sellest „lõbusast praami sõidust“ ei tulnud midagi wälja. Kui „Korejets“ oli tokki tõstetud, põhi weekindlaks tehtud, rooste kraabitud, ülemisi raud osasid lõhutud jne., mis miljoni wõrra maksis, alles siis oli selgunud, et see ikka praamiks ehitada ei kõlba ja wiidi ning uputati Miini sadamasse, kus juures wäärtuslised dünamo masinad laewa sisse unustati ja nüüd merepõhjas roostetawad.

Nii tehtakse „kroonu tööd“ — „mitte segada lasta!“ hüüab minister.

11. juulil 1921. a. kirjutab Treilmann nr. 1369 all Kaubandus - tööstusministrile muu seas järgmiselt:

„Tänawuse konjunktuuri juures, mis Teil teada, puhast kasu ette näha pole. Loodan kulud kinni saama kaetud ja ehk ka wäiksed summad amortiseerimiseks.“

Nii kaugele jõuti siis kõigi oma monopoliiga ja wõistluseta rannaliinidega ning teil kodanikud pole waja kaua oodata, warsti tulewad Laewasõidu Ameti suured puudujäägid ja kahjud teil katta, samuti kui „Erkati juures.“

Omas seletustes „Waba Maa“ kaastöölisele on hra Treilmann ütelnud, et Laewasõidu Amet puhast kasu umbes 77 milj. marka kolme tegewusaasta sees järele olewat jätnud.

Kas see arw iseenesest õige on, selle jätame siin kohal juurdlemata, kuid usaldust meil selle wastu senikaua ei tarwitse olla, kui kontroll oma tööd weel teinud ei ole — praegu töötab ta alles 1919. a. arwete juures. Aga meie tahame weidike peatada selle wiisi juures, kuidas Laewasõidu Amet „puhast“ on teinud.

„Tall. Teataja“ nr. 82. 1921. a. awaldas artikli sellest, kuidas Laewasõidu Amet Kaub.-Tööstusministeeriumi arwel „puhast“ tegi — neid teateid, mis seal ette toodi, ümber lükatud ei ole, sellepärast on meil küllalt põhjust neid kui faktisi ette tuua. Need on: 26. juulil 1920. aastal arwas „Laewasõidu Amet“ aurik „Kajak'ile“ weohinnaks Hullist — Tallinna üheksa sterling naela tonnist, kuna samal ajal Liverpoolist — Tallinna, mis umbes üks kolmandik teed kaugeimal, wiis sterling naela tonnist era laewad wõtsid. See weohinna wahe teeb aurik „Kajak'i“ terwe koorma pealt umbes 20.000 sterling naela „puhast“ ehk praegu neid naelu Eesti markadeks wahetades 30 miljoni ainult ühe otsa pealt, mis üks kolmandik teed lühem, kui wõrdluseks toodud era laewadel. Et aurik „Kajak“ sel ajal peasjalikult kaubandus-tööstusministeeriumi kaupasad wedas, siis kanti seega selle ministeeriumi arwelt need liiga wõetud miljoniid Laewasõidu Ameti „puhtakasu“ arwele. Riiklisest seisukohast waadates oli see „ühel taskust teise panemine.“

Niisama on ka teada, kuidas Laewasõidu Amet teiste riigiasutuste aurikuid „Loodi“ ja „Sekstanti“ on kasutanud, kus juures laewade kulud teiste riigiasutuste arwele jäid, tulud aga Laewasõidu Ameti „puhtaks kasuks“ läksid. Ka wana auriku „Auki“ jätiste juures tarwitatud sadama kapteni alla kuuluwa praami rendi raha 250.000 marka on Laewasõidu Ameti „puhtakasu“ suurenemiseks jätetud.

„W. Maas nr. 29. s. a. awaldatud seletustes pidas hra Treilmann Kuressaarega ühenduse pidamist „riikliselt wäga tähtsaks“, arwas aga, et aurik „Ristna“ mis wäga kulukas laew, kahjuga saab töötama, kuid riik wõiks juurde maksta. Aga möödunud aastal ahwardas hra Treilmann Haapsalu Kuressaare wahelt laewa päewa pealt ära wõtta, kui Saaremaakond 200.000 marka abiraha ei anna — seda ahwardust nimetas „Meie Maa“ õigusega „wäljapressimiseks“.

„Saaremaa“ tähendab oma 20. numbris s. a. Laewasõidu Ameti kohta järgmiselt:

„Kui ei leidu praeguste Laewasõidu Ameti laewadele ostjaid ei kodu ega wäljamaalaste keskel, nagu seda Laewasõidu Ameti juhataja kirjast wälja wõib lugeda, siis antagu need laewad soowijate omawalitsuse asutuste kasutada. Need ei ajaks asja kindlasti mitte pahemalt, kui Laewasõidu Amet, sest et wiimane palju wähem on korralikust ühendusest huwitatud, kui näituseks Kuressaare linn, kellele korralik laewaühendus elu ja surma

küsimus on. Ja seega oleks kergesti üles leitud ühenduse pidaja ning Laewasõidu Amet võiks ennast ilusti ära likwideerida.“

Kuid — Kaubandus-tööstusminister julgustab hra Treilmanni: — ennast mitte segada lasta — tööd edasi teha!“

„Waba Maa“ nr. 62 s. a. awaldud seletustes hüüab Laewasõidu Ameti juhataja hra Treilmann:

„Laewad ära müüa? Kes oleks nende ostjad? Arwan, et Eestis niisuguseid kapitaliste ei leidu, kes 40 ujuwat abinõud, mis „Laewasõidu Ametile“ alluwad, ära ostaks. Wäljamaale seaduse järele müüa ei wõi, see oleks ka absurd mõelda. Arwan, et laewu waja weel juure osta, olgugi, et „Walwe“ teisel arwamisel on.—

22. märtsil on on 6 laewa müügil enampakkumise teel, eks saa näha, kui palju ostjaid leidub?“

„Kes oleks nende ostjad?“ see on ainuke õiglane ja asjalik lause kõiges hra Treilmanni seletustes, sest kellel on „kroonu“ miljonid wabalt käes ilma eel- ja faktilise kontrollita, et võiks iga kõlbmata „ajast ja arust“ läinud laewa ette nii palju miljoni wälja wisata, kui Laewasõidu Amet nende eest wälja wisanud on ja nüüd arwu, mis mitmekordse praeguse turu wäärtuse laewa peale wälja teeb, iga müüdawa laewa algushinnaks määrab.

Hoopelwalt tähendab Treilmann (kindel olles, et ühtki laewa müüdud ei saa):

„Arwan, et laewu weel waja juure osta, olgugi, et „Walwe“ teisel arwamisel on.“

Nii, nii: „weel juure osta“, sest Eesti rahwas hõõrub alles silmi omas uues seisukorras — ei suuda weel tal „silmad hästi seletada“, mis ja kuidas tema kukruga toimetatakse, sellepärast on nüüd weel aeg, kus midagi teha wõib.

Meie loodame aga, et Riigikogu ehk siiski märkab seda omapärast toimetamist riigi kukruga ja sellele lõpu teeb hoolimata Kaubandus - tööstusministri julgustawast hüüdest:

„Walwe“ kirjeldusest ennast mitte segada lasta ja tööd edasi teha.“

Kodanik.

—o—

MÕNED MARKUSED RIIGIWANEMA KÕNE PUHUL.

Puudutades riigikaitse küsimust on hra Riigivanem 18.-dal selle kuu päewal riigikogu kõnetoolilt muu seas järgmist ütelnud (tsiteerime „Päewalehe“ järele):

„Wiimasel ajal on juttu hakatud tegema sellest, et meie sõjawäes teataw klassiwaim maksma on hakanud. Seda märgata ei ole. See on teatawal wiisil kunstliselt sünnitatud wool. Lugu on aga niisugune, et meie sõjawäes on katsutud

wiimas. ajal walitsuse nõusolekul maksma panna sunniwiisil teataw korraldus, et iga ohwitser, kes sõja ajal oma koha peal oli, peab sunniwiisil oma teadmisi täiendama ja iseäranis need, kes lühikest aega sõjawäe teenistuses on olnud ja sõja aeg sõjamehe kuue selga on pannud, — et kindlate teadmistega sõjawäge juhtida. Alguses olid mõnedki selle wastu, kuid nüüd on nad kõik selle eest tänulikud. Sõjawäel peab teataw kord olema. Mina ei saa demokraatiast mitte nii moodi aru, nagu, näituseks, Türgimaal, kus wõib sultani habemeajaja õhpsamini suurwesiiriks saada, kui Inglismaal, wõib olla, wäikseks rahukohtunikuks. Meie demokraatlise riigi sõjawäes peab aga see edasi saama, kellel on waimuandeid, teadmisi, head tahtmist, püüdmisi, patriotismi ja kõike, mis sõjamehe käest nõutakse. Kui sõjawäelaste hulgas õhutamise tööd tehtakse, siis sünnitab see meie sõjawäes lahkelsid ja õõnistab teda. Ma pean aga tähendama, et iga riigiwalitsus, kelle peale on pandud riigi julgeoleku eest wastutus, peab selle wastu wälja astuma ja oma wõimu tarwitama. Seda teeb ja saab ka edaspidi tegema praegune walitsus. Ei wõi nüüd seda mitte lubada, et nii ümber käidakse inimestega, kellel suured teenused meie riigikaitstes olnud. Kui neid igalwiisil mõnitatakse, see wiiakse sõdurite ette ja sõdurid, kes neid asjaolusid ei tunne, otsekohe lihtsalt hakkawad wildakult waatama oma juhtide peale. Kahjuks on niisugune nähtus olnud. Ma ei taha salata, et seal wõib olla heast tahtmisest wälja mindud. Mina tean, et igas riigis on niisuguseid, kes edasijõudnud ei ole. Siin nimetati ühe wanema Eesti sõjamehe — kindral Tõnissoni nime. Tema nime seoti igasuguste wäga alatute tegudega. Seda ei tohiks mitte teha... Nüüd wõime meie rahulikult elada, oma majanduse ja kultuuri elu korraldada. See on nende inimeste teenus, kellest nüüd nii halwakspanewalt räägitakse. Mina arwan, et kui inimestel tõesti suured teened on, kui nemad tõesti meie riigile isad on, ei wõi meie nendega nii talitada. Iga wähemaski perekonnas, kus wähegi lugupidamist wanemate wastu on, ei wõi mitte nii üles astuda. Ka meie

teame, et isad wõiwad laste silmis wigu teha ja neid wigu tuleb parandada, kuid peab teataw aupakkumine olema, kuidas seda teha. Igaühe kodaniku kohus on niisuguste inimestega wiisakalt ümber käia. Aga meil süüdistatakse siin awalikul kohal inimest, kellel suured teenused on, ilma eeluurimiseta, ilma et kohtunikud oleks teda süüdlaseks mõistnud. Mina leian, et meie niisuguste väljaastumistega, nagu siin eila maad wõtsid, loome seisukorra, kus meie kõrgematel sõjawäelastel raske saab olema oma kohuseid täita.“

Tuleb kohe alguses tähendada, et see osa Riigiwanema kõnest on õige segane, — mingisugused ebamäärased ütelsed ohwiteride teadmiste sunniwiisil täiendamisest, sõjawäe korrast ja õhutamistööst sõjawäes. Siin oleks pidanud riigiwanem selgemat keelt rääkima, kuid kahjuks seda ei sünninud.

Asi iseenesest on aga lihtne ja selge.

Esiteks ei ole meil keegi ei ajakirjanduses ega riigikogus ohwiteride teadmiste täiendamise wastu põhimõtteliselt sõnagi ütelnud, küll on aga arwustatud teed, mis selle läbiwiimiseks walitud; ja etteheiteid ning arwustusi, mis selle tee kohta tehtud, ei ole senini keegi ümber lükata suutnud, — tähendab nad on õiged ja põhjendatud olnud. Riigiwanema kõnest ei saa meie aga järeldusi teha — kas on neid põhjendatud etteheiteid ja arwustusi arwesse wõetud wõi mitte, ning kas kawatsetakse asja parandamiseks midagi ette wõtta. Asjast enesest on mõne üldise fraasiga üle mindud ning ikka seisame meie endiselt parandust ootawas seisukorras.

Teiseks. — Senini on kõigile üldtõena selge olnud, et sõjawäes peab kindel kord walitsemä ja et sõjawäes ainult see edasi peab saama, kellel on waimuandeid, teadmisi, head tahtmist, püüdmist, patriotismi ja teisi sarnaseid positiivseid omadusi. Ka selle wastu ei ole kusagil midagi kuulda olnud. Kui nüüd aga mõnda meie kõrgemat sõjawäelast on arwustatud, siis ainult sellepärast, et nad just wastupidiseid omadusi on ilmutanud ja oma tegewusega sõjawäelastes õigustatud rahulolematust ning nurinat tekitanud, mille all sõjawäe kord, mis kindel peab olema, kannatanud on. See wäärnähtus on aga niiwõrd tähtis riikline tegur, mille üle waikimine, nagu meie seda juba mitu korda toonitanud, kuritöö oleks riigi ja rahwa wastu. Ning see ongi meid sundinud järjekindlalt asja kohta sõna wõtma ning nõudma, et igasugused wäärnähtused, mille all meie sõjawäe kord ja riigikaitse kannan-

tawad, kõrwaldatud saaksid. Nüüd on aga seda meie tegewust hra Riigiwanem „õhutamistööks“ nimetatud, mis sõjawäes lahkeliisid sünnitada ja teda õonestada, ning sellega sõjaministri jälgedesse astunud. Ometi peaks aga igale kodanikule selge olema, et meie riik on wäike ja kõik mis temas sünnib, saab kiirelt teatawaks igal pool, ning wäärnähtused meie sõjawäe ja riigikaitse alalt on ikka ammugi enne seda igalpool teatud, kui neid ajakirjanduse weritudel puudutakse. Sellepärast peaks walitus kogu oma tähelpanu nende wäärnähtuste kõrwaldamise peale juhtima, mitte aga pimedast peast abinõusid otsima, kuidas ajakirjandusel suud suluda ja teda wõimu tarwitamisele wõtmisega ähwardada. Eesti sõdur ei ole arenemata Wene soldat, keda piitsaga oma ülemust austama wõib sundida, waid mõtleja kodanik, kes oma ülemate tegewust alati arwustawa pilguga jälgib, kelle silma ja kõrwa eest ainukenegi wäärnähtus warjule ei jää ning kelle lugupidamise ja austuse ainult see ülem wõib ära teenida, kes tõesti selle wääriline on. — See peaks ometi selge olema ja täiesti lubamata on ebamääraste fraasidega ja ähwardustega ajakirjanduse wastu sellest tõsisest küsimusest üle libiseda.

Kolmandaks. — Üheks walusaks küsimuseks meie riigi sisemises elus on saanud kindralmajor Tõnissoni wastutusele wõtmise küsimus — seadusewastaste tegude eest, mis wiimane 1. diwiisi ülemana toime pannud. Olgugi, et need teod juba kolmweerand aastat tagasi riigikontrolli poolt ilmsiks tehti, ei ole k.-m. Tõnissoni wastutusele wõtmisest senini siiski midagi kuulda olnud, küll aga walitseb juba pikemat aega seltskonnas ja sõjawäes kindel arwamine, et wabariigi walitsuse otsuse järgi asjale käiku ei ole antud. Et kord sellesse küsimusesse selgust tuua, pöörasime meie kuu aega tagasi „Walwes“ nr. 10 wastawa awaliku küsimusega wabariigi peakontrollööri poole, kes meile ka wastuse andis. (Waata „Walwe“ nr. 13). Wastuses seletab wabariigi peakontrollöör, et tema läinud aastal tõesti Wabariigi walitsusele ettepaneku tegi k.-m. Tõnissoni kohtu kätte anda, kuid jätab wastamata Wabariigi walitsuse otsuse selle ettepaneku peale, teatades, et tema seda tegema ei ole wolitatud. Sellest wastusest selgub loogilise järeldusena, et asjale ikka käiku ei ole antud ning k.-m. Tõnisson weel senini wastutusele wõetud ei ole.

Nüüd aga, kus asi riigikogus kõne alla wõeti, seletab hra Riigiwanem pikalt ja laialt k.-m. Tõnissoni teenustest meie riigi loomisel, mis igal kodanikul samuti hästi

küllalt teada, manitseb olla tema wastu aupakklik ja wiisakas ning mitte teda awalikult süüdistada „ilma eeluurimiseta, ilma et kohutunikud oleks teda süüdlaseks mõistnud,“ selle asemel et wastata lühidalt ja selgelt küsimuse peale mida temalt oodatakse: Kas on asjale seaduslik käik antud wõi mitte?

Selle wastuse on hra Riigiwanem wõlgu jätnud, olgugi et ta seda kohe teha oleks wõinud, ilma arupärimise tähtaja lõppu ootamata. — Seega ootame, kuigi see ootamine imelik näib, sest Wabariigi põhiseaduse järgi wõib siin ainult üks wastus olla — „seaduslik käik on antud.“

Senini pole Riigiwanemal nähtawasti „wõimalik“ olnud seda wastust anda, loodame aga, et see nüüd wiimaks wõimalikuks saab, sest põhiseaduse järele on „kõik Eesti kodanikud seaduse ees ühetaolised“ ning mingisugused teenused ühtki kodanikku, kui ta seaduse wastu eksinud on, wastutusest ei wabasta.

— Miles.

ASI MIS TÖSIST TÄHELPANU NÕUAB.

Ilmasõja algul teenis Tallinna sadamas seiswal sõjalaewal keegi wenelane Wladimir Nikolai poeg Katugin.

Kui rewolutsioon lahti puhkes, kihutasid madrused Katugini kui monarhisti laewalt minema. Peale selle sõitis Katugin Ida-Siberisse ja astus seal Koltshaki sõjawäkke teenima. 1920. a. suwel ilmus K. Tallinna ja asus peatuslubaga, Kaupmehe t. nr. 6, oma naise isalt päritud majasse elama. Sagedasti awaldas ta omi mõtteid, et ta Eesti wabariigile kaasa ei tunne ja Eesti kodakondsusesse ei astu. 1921. a. jooksul sai ta kusagilt mitu korda suuremad summad raha, mille järeldusel ta õige suurepäraliselt elama hakkas ja ühtlasi soov tärkas Eestis liikumata warandust omandada ja ta ostiski „Saue“ jaama ligidalt talu kõige inwentaariga, kuhu ka ise elama asus. Linnas olewat 3. toaga korterit peab ta ka oma käes. Ka maja raamatust ei ole ta end wälja kirjutanud, olgugi, et juba 8 kuud maal elab.

Siamaani kus neid ridasid kirjutan, ei ole weel K. Eesti kodakondsuses ja hoiab weel endist Wene keisririigi riigilippu oma maja pööningul. Kui temalt selle põhjust küsiti, wastas ta, et „wõib olla tuleb weel tarwis.“ Omas eestiwaenulikkuses lausus ta weel hiljuti, et eestlased olla „panõ, wõshedshie is hamow“ — härrad, kes wõrsunud toorettest inimestest.

See nähtus paneb kokkuma, et wõõras, pagulane, kes peatuslubaga Eestis elab, Eesti wastu waenulikkust üles näitab, takistusega Eestis liikumata warandust, talukohta, omandada wõis. See näitab meile, kui wilets ja kindlusega on kord meie riigis. Kui kergesti wõiwad sel wiisil langeda meie liikumata warandused Eesti iseseiswuse waenlaste kätte, kes siin endid kindlale jalale seades, seda mõjuwamalt Wabariigi iseseiswuse alust õnnestada wõiwad. See Katugini asi nõuab tõsist tähelepanu!

L. P.

POLKOWNIK TÖRWANDI PÄWARAAMAT AJALEHE KUULUTUSENA.

„Wabas Maas“ nr. 63 on polk. Tõrwand, eesmärgiga ennast rehabiliteerida, kuulutuste osas kõlawa ladinakeelse pealkirja all awaldanud katkendid oma päewaraamatust, mis tahab küll olla esimeseks sellesarnaseks juhtumiseks, vähemalt meil Eestis. Polk. Tõrwandi sissejuhatawa selektuse järele pidada mainitud päewaraamatu leheküljed enesest kujutama tema nimekaarti nr. 1, kuna nimekaart nr. 2 olla „wiimaste aastate objektiivne ajalugu“. Päewaraamat peab selgeks tegema, „mis kui eestlane, kodanik ja ohwitser olen 1915.—1920. asatel üle elanud, mis olen teinud, mis tunnud ja tunnen.“

Ta näitab ka, kes ma olen, näitab et olen eestlane ja Eesti kodanik, nagu kõik teised, kes puhtsüdamlikult täitsid oma kohuseid. Asjata on mind wenelaseks teha. Ei ole ialgi tahtnud niisuguseks olla. Weel vähem nüüd“. Nimekaart nr. 2 mõistmiseks aga antakse „wõti“ — „nr. 2 on käes juba igalühel, kes tahab sõja ja rewolutsiooni sündmuste käiku meeles pidada.“

Neid nõndanimetud „nimekaarta“ objektiivselt ja ajaloo „käiku“ meeles pidades ligema waatlemise alla wõttes peame siiski kahjuks konstateerima, et need meid hr. polkowniku isiku kohta teistsugusele arwamisele ei suuda wiia mis oleme omanud ta artiklist, kind. Kornilowi üle kohalises Wene lehes „Poslednija Iswestijas“ ja teistest andmetest. Peaks wist olema igale päewaselge, et igast teosest wõib teha üksikuid wäljawõtteid, mis diamentraalselt wastupidiseid mõtteid wõiwad sisaldada terwikus esitüd faktidele ja põhimõtetele. Ainult koguteose põhjal wõime midagi oletada. Ütleme ärme kahtleme awaldatud päewaraamatu lehekülgede ehtsuse ja originaalsuse juures, kuid faktilise tõendusena on ja jääb nende wäärtus ikkagi ümmarguseks

nulliks, kui teatud otstarbeks väljanopitud materjaalil. Pealegi ei peegelda seegi aladatud osa päewaraamatut polk. T. mitte selles walguses, nagu ta paista tahaks ja paista töötab, waid sootu wastupidist. Jälgime seda ligemalt.

Päewaraamat algab 1915. aastaga, mille kestwusel polk. T. ainult üks ainsam kord Eesti meele algatub — „mina, eestlane, saan tuhat korda suuremat rõemu tundma wõidust teutoonlaste üle, kui wenelased. Ajalooline wihkamistunne sakslaste wastu on sisse imetud juba emapiimaga.“ Ilmasõja esimesel aastal käisid Wenese isamaalsuse laened kõrgelt, oli moodne olla sakslaste weriwaenlane ja et eestlastel nendega rohkem arwete õiendamist on olnud kui wenelastel, siis pole imestada ühti, kui polk. T. ennast üheks korraks eestlasena „üles leidis“. Järgnes suurte kaotuste ja meeleolu langemise mõõna aeg ning Eesti kaob kui sabagatäht terweks 1916. aastaks päewaraamatu leheküljilt. Edasi 1917. a. märtsikuu rewolutsioon igasuguste lubamiste ja kõlawate loosungite tähe all. Ning 26.-III. tunneb polk. T. tarwidust ajawoolule kaasa ujudes hüüda „Elagu wabariik. Demokraatlik Wene wabariik laia autonoomiaga. Eesti, Läti, Soome, Georgia ja Ameerika.“

Polk. Tõrwand tunneb tol ajal end üldse wäga ja wäga liberaalsena, kui mitte rohkem olewat. Tal algatub isegi meele, et ta ammu juba on seda „kewadet“ põues kandnud, et temal ka sellekohane „ette-walmistus“ mitte ei puudu, nimelt põrandaluses poliitilises ringis Rusanowi ja „selt-simees“ Weera tarkuse hallikast tallele pandud poliitilise aabitsa — „usutunnistused“. Juba seal siis ka sellest „autonoomiast“ ikka juttu oli tehtud. Ja, ütelge, kes wõis ette aimata, et seda tarkust kõike „soikus“ ajajärgu järele korruga tarwis wõis tulla. Aga ometi kukkus see nõnda wälja.

Agateoreetilisest targutusest tegeliku sammuni ei suudeta astuda. „Autonoomia“ jäetakse teistele teostada.

Aprill — mai samal aastal formeeritakse 1. Eesti jal. polku: Polk. T. teenib Lõuna-Lääne rinde staabis, Eestisse tulekuks ei puudu wõimalused, kuid leiab — „kindralstaabi ohwitseril ei ole polgus midagi teha oma erialal“ ning jääb rahulikult Wenemaale, kus tol ajal weel „teha“ wõis ja kõik lootused kadunud polnud seisukorra paranemisesse.

Kuus kuud hiljem. Enamlus on wahel ajal demoraliseerind ja lõpulikult lõhkund ning wõitluswõimetuks muutnud Wene sõjawäe. Wäljawaateid ei mingisuguseid. Ja mis näeme, polk. T. ka koguni teine jutt:

„Mogilewis sain 6. now. kokku kindralstaabi al. polk., nüüdne kindr.-major Sootsiga. Arutades olukorda, tulime otsusele, et ainukene wõimalus weel teenida ja oma kohut täita on rahwuswäeosades. Sellega — meil waja kodumaale pöörata!“ Kõsime, mikspärast polk. T. siis nüüd korruga ka Eestis „kindralstaabi“ ohwitseril töö wõimalusi wõis näha, kuna pool aastat warem tarwidus tema tööjõu järele igatahes suurem wõis olla?! Saame kindralstaabi-ohwitseride ülesannetest ikkagi sedasi aru, et neil just wägede loomise ja organiseerimise juures lai tööpõld olemas. Järelda kõigest sellest wõime ainult ühte. Senikaua kui Wenese weel leiwaisa olemas, ei wõta polk. T. Eestisse tuleku mõtetki sügawama järelekaalumise alla, kuigi ta kodumaale ruttanute ohwitseride seisukorda pilgates „mesinadatega“ wõrdleb. Ainult siis juba, kui Wenemaal sõjawägi wariseb, haaratakse uppuja kombel. sellest mõttest kinni, kuid ka siingi jääb „kohusetunne“ Wene wastu wõidumeheks: „otsekohe Mogilewist sõita ei olnud wõimalik, pidin täitma oma kohuseid sõjakooli ja perekonna wastu, mikspärast sõitsin Poltawasse tagasi“ Mõni aeg hiljem loeb polk. T. Harkowi ajalehist, et 15. nowembril on Eestis enamlased wõimu oma käte kiskunud, et on arreteertud paljud.

Eesti enamlased. Polk. T. teeb sellest faktist kohe tarwilised järeldused. Wenese enamlased, Eestis samuti, tähendab paremaid elutingimisi seal loota pole, küll agateotawad Brestis algawad rahuläbirääkimised Eestile weelgi kurwemat saatust, mis mõte senna ikka enam wintsutama minna ja polk. T. leiab korruga: „tee kodumaale oli lõpulikult lõigatud.“ Ja pärast tänati wist Jumalat, et kõik see nii parajal ajal juhtus, sest wahepeal selgub: „Donimaal on kaswamas jõud, kuhu koguwad ennast kõik, kelle rinnas põleb armastus kodumaa wastu.“ (Mõista tuleb siin midugi wenekodumaad): Ilma pikema järelekaalumisetandub polk. Tõrwand sellele ettewõttele — teenib ustawalt kindrali Kornilowi ja Denikini, teades nende waateid wäikerahwaste kohta, kuid see ei keela teda põrmugi „jagamata“ Wenemaale ülesehitamisest osawõtmast, millest ta nähtawasti nii waimustud saab, et päewaraamatust Eesti nimetuski terwenisti 2¼ aastaks kaob.

Walgete kindralite mäng on kaotud. Punased wõidumehed. Wahepeal ei ole aga ka Eesti poisid mitte maganud, waid on osanud endile iseseiswuse saada ja seal juures Wene punakaru weel tubliste rookida. Siit olupoliitiline järeldus — tarwis

silmi teha, sest see Eesti polegi nii halb. Ning päewaraamatu weergudele hakkab (1919. a.) otse kui külluse arwest sadama Eesti adressil poliitilisitargutusi, hoolitsemist ja komplimenta, igatahes kahe kuu jooksul mitukümnet korda rohkem kui waremalt aastate kestes. Olge lahked, mis teie weel soovite: „Eestil on iseseisuwuse peale õigus... Balti riikide liit — see on ainukene mere peremees.... Aga mikspärast siis eestlased peaks Judeenitshiga Peterburi sihis peale tungima. Wenelasi on ise küllalt selle operatsiooni jaoks... Missuguse suure heameelega wõtaks ka mina osa oma kodurahwa töös ja wõtluses, aga kuidas seda teha.... Ja sellepärast mina, kui eestlane, hüüan oma koduwendadele: „Elagu Eesti! Wõidelge edasi!“... Ühine, lahutamata Wenemaa — see hüüdsõna on maksw ainult wenelastele.“ (Aga kudas oli Deniikini juures?!)..

1920. a. weebruar. Polk. T. on teel kodumaale. Isamaaline waimustus näib weel mõne pügala wõrra kerkinud olewat. Isegi Serbia spordimeeste nägemine kergitab küsimuse keelde: „Arwan, et Eestis nüüd palju tehakse tööd füüsilise kaswatuse alal“. Belgradis loetud Burtsewi „Obshseje Delo“, kutsub polk. T. wälja päris tõsise isamaalise pahameele tormi, mis wäljendub, näituseks, lausetes! „see komediant ja hurraa-patrioot ajab endiselt wälja kihwtist sülg, kui räägib Eestist jne. Aga mis teha, kui Eestis on palju wenelasi Judeenitshi armeest. Nad kõik tahawad süüa. Paljud neist on kahjulikud kui tagurline element.

Ei wõi Eesti toita neid herrasid, kes wõib olla küll wahwasti wõitlesid oma Wenemaa eest, kuid oma kitsarinnalise poliitika ja leppimatusega wiisid teda ja isennast hukatusse. Oleks naeruwäärt, kui Eesti oma kehwest kassast annaks Wene ohwitseridele ja sõduritele abiraha... Eesti peab hoidma iga penni... Wäikeste rahwaste iseseiswus ei meeldi koguniste Burtsewile... Armas hr. Burtsew! Jahutage wähe oma pead. Hoidke oma jõudu ja närwisid ja mõelge parem, kuidas neid tegelikult Teie Wenemaa kasuks tarwitada.

Muidugi kui Wrangel, Denikini eeskuju järele, teid laialt saab aitama, siis ei wõi teie käsi kirjutada tõsise demokraatismi toonis.... Ärge ajage sülg wälja kui ütlete sõna „Eesti“, waid olge tema wastu aukartlik. Ehk ei tea teie, et seal elab rahwas, kes armastab tööd ja on palju rohkem kultuurrahwas, kui teie Wene rahwas? Kui teie seda ei tea, siis sõitke sinna ja waadake — on ju küllalt huwitaw tuttawaks saada rahwaga, kes on üle elanud suure sõjatormi,

et jõuga wälja kiskuda oma iseseiswuse Wene hiiglaste käpa alt. Eesti peab teis äratama aukartust. Ja teadke, et kui tund lööb, et tema oma wabadust odawalt käest ei anna. Wrangel andis käsu, mille järele kõik „muulased“ wabastakse teenitusest Lõuna wägedes. Õige. Juba ammu oli aeg kõikidele mittewenelasele wõimaldada legaalsel teel kodumaale sõita. Wõitlema Wenemaa eest peawad ainult wenelased.“

Lugedes neid palawaid, isamaalsusega läbi imbunud „awaldusi“, leppis wist nii mõnigi auwäärt lugeja polk. T. endise minewikuga, kuigi ehk ühtlasi wast küll ka meele algatus koolipõlwe ajast mitte ununenud legend Sauluse imetaoliselt Pauluseks muutumisest. Tundsime ehk koguni tõsist kahjatsust ja kurbtust polk. isiku kohta, kellele kindr. Wrangel tänu asemel üsna häbematalt müksu küljekontide pihta annab ja oleksime tahtnud parema meelega näha, et polk. T. juba waremalt ja iseseiswalt oleks arusaamisele tulnud selle kohta, kes just selle Wenemaa eest wõitlema peawad ja mitte tarwis poleks olnud „muulaste“ wabastamist sarnasel teel oma turjal tunda saada. Aga mis olnud on olnud. Ja wõi siin kurjas ilmas õiglase tänu peale millalgi siis loota wõib. Nagu öeldud, hr. polk. hakkas nii mõnelegi ehk juba imponeerima, kuid kahjuks ei ole polk. T. mitte põrmugi järjekindel ja weiksed üsna weiksed asjaolud kohe, sunniwad teda pea silmapilkselt oma wiilule teised keeled peale tõmbama ja kuuldawale tulewad siis ka isamaaliste helide asemel sootu teistsugused toonid millede üle iga tõsi-wenelane südamlikkurõõmu tunda wõib. Peatagu meeles ülaltoodud tsitaate ja pandagu hoolega kroonoloogilises järjekorras meid üllata wõtab:

Kodumaa teekonnal ei wõeta Berliini nähtawasti end. Dinikini kangelast mitte küllalt soojalt wastu, mille peale wiimane reageerib kihwtiste märkustega! „Nii siis — olen sunnitud istuma Berliinis ja ootama. Saan aru, et ei wõi igauhte Eestisse lasta. Kuid minu asi oli selge... Tehtud järeldus, et Denikini juures teeninud eestlasi ei wõi Eesti usaldada, paneb imestama — seda wiisi wõiwad mõelda ainult pimedad ja kitsarinnalised inimesed. Ja kas Eestis tõesti nii arwawad? Seal peaks teadma, et ilma Wene walgete wägedeta ei oleks olnud praegust Eestit. Tähendab, need eestlased, kes saatuse sunnil wõitlesid punaste wastu walgete keskei, on ärateeninud samasugust lugupidamist, kui need kes wõitlesid Eesti rahwawäes.

Sündmustekäik oli niisugune, et enam-lased olid sunnitud järgimööda oma peajõududega peale suruma Lõunas ja Idas, kust oli suurem hädaoht. Lõuna ja Ida teatrid olid Wene kodusõja pea teatriks, Põhja ja Lääne teatrid — teise järgu tähtsusega... Kõik wõitlusabinõud said wisatud kas Idasse ehk Lõunasse. Põhja ja Lääne poole ainult tähelpanu. Kõigesuuremat ärewust enamlaste juures wõis Läänes ja Põhja-Läänes wõis märgata ainult Judeenitshi Peterburi operatsiooni ajal, see on siis, kui Eesti wäed suuremalt jaolt operatsioonist osa ei wõtnud. Kui ei oleks olnud Koltshaki, Denikini, Judeenitshi ja Milleri wägesid s. o. Wene walgeid wägesid, oleks kõik enamlaste jõud saadetud Baltimaadesse ja Poola wastu... Siis ei oleks aidanud ka mitte suguwendade üliwaprus... Wabatahtlikkudel oli palju wahwust, kuid nad ei suutnud oma alla wõtta Jekaterinodaari, kus istus umbes 10 korda suurem waenlase wägi. Oli werine wõitlus. Armeed jooksis werest tühjaks. Nii oleks olnud ka Eest wäe saatust, kui teised wäed ei oleks tõmmanud oma peale punaste peajõudusid.. Kas wõib ükskord niisugune arusaamine Eestis maad wõtta. Kas seal suudetakse hinnata objektiivselt seda tööd, mis on ära teinud walged wäed. Arwan, et nii aru saada ja minewikku hinnata suudawad ainult üksikud, ja needki kitsast sõjaasjatundjate ringkondadest. Masse saab aga mõtlema, et ainult Eesti purustas nõukogude Wenemaa jõu, sundides wastu wõtma need rahutingimised, mis eestlased ette pandsid. Masse ja „hurra-patrioidid“ ei hakka arutama põhjuseid, mispärast enamlased need tingimised wastu wõtsid — unustakse, et sel ajal enamlastel „wesi püksis“, sest wõidurikkad lõuna wäed olid juba lignemas Orjoli linnale.“

Nagu näete, on „põhjajunud“ walgete kindralite walged-punased wäed polk. Tõrwandi isikus omale kutsumata kaitsja leidnud, mis ühtlasi tunnistuseks, et see endine Wene waim ikka kusagilgi weel „lehwimas“. Kõige selle juures pööratakse ajaloolisi tõeasju nii peadpööritawalt pahurpidi, et Issand halasta! Minewiku sündmustiku erapooletust ja õiglasest hindamisest rääkimata!

On üleüldiselt teada Koltshaki, Denikini, Wrangeli, Judenitshi ja teiste pisemate „jagamata Wenemaa ülesheitajate“ seisukoht lahkulöönnud ja iseseiswaks saanud piiririkide suhtes, mida nad silma otsas sallida ei wõinud ja ainult parajat juhust ootasid nendega arwete õiendamiseks. Tuletage kas wõi meele halekuulsa Põhja-armee ähwarlusi „kartuli-wabariigi“ adressil, mida ise-

ärani energiliselt kuuldawale lasti tulla nurjaläinud Petrogradi ärawõtmise operatsiooni esialgsete kordaminekute perioodil. Hra polk. Tõrwand wäitab nüüd, et meie pidada peaasjalikult ainult nendele „armeedele“ oma iseseiswuse eest tänuwõlglaste olema, kuna wastasel korral punawäed meid rängalt kaaluwa ülejõuga ära oleks lämmatanud.

(Järgneb)

—o—

MIS TEEB MEIE SAATKOND SAKSAMAAL?

Sarnase pealkirjaga artiklid oleme tihti ajakirjanduse weergudel lugenud ja nende sisust ikkagi niiviisi arusaanud, et nimetatud saatkonnaga asi mitte korras ei ole, ja et saatkond oma juhiga eesotsas tarwilisel kõrgusel ei seisa.

Sellest on nüüd, nagu näha, „suuremad herrad“, kellesse see asi puutub, aru saama hakanud ja selleks sammusi astunud, et mainitud saatkonna au ja kuulsust tõsta. Sellega wististi tuleb seletada kawatsust, nimetatud saatkonna juure ühte „suurte kogemustega“ kõrgemat ametniku komandeerida! Nagu kindlast allikast kuuleme nime-tatawat selle ametniku koha peale Eestis, ehk wähem Tartus, „hästi tuntud“ herra Ants Simm, Tartu „Wanemuise“ teatri näitleja ja näitejuht. Kui näitleja on herra S. hea, kuid et ta kohane „deplomaadiks“ oleks, seda on raske enesele ette kujutada, ja iseäranis neil, kes seda herrat lähemalt tunnewad ja temast ilusaid lugusid jutustada teawad.

Wõib aga olla, et herrad ehk proud, kes seda määramist wäga soowiwad, temast feistsugusel arwamisel on, sest ilmas juhtub nii mõndagi, ja mine tea — wõib olla tuleb nimetatud herrast sama hea diplomaat, kui tema endisest näitejuhust ja praegusest saadikust, kellest teatakse, et ta meid Skandinaawias „wäga diplomaatiliselt esitanud olla ja ka praegu Saksamaal samasuguse eduga edasi töötab! Kui see nimetus tõesti läbi lööb, mis wist kindlasti sünnib, sest ega muidu saadiku herra, kes hiljuti 1½ kuud Eestis wiibis, nii agaralt Tallinna ja Tartu wahet ei sõitnud, — arwatawasti läks tal korda kus tarwis „aukusid pähe rääkida“, siis saab meie Berliini saatkond õige ilusa ja harmoonilise koosseisu: Tema Ekstsellents, herra saadik — näitejuht, Temakene Ekstsellents, proua saadik — esimene näitlejanna; Tema kõrgeausus, herra sekretäär (?) — esimene näitlejal Näite-trupp oleks rajatud! Wõib

olla leiduks edaspidi veel onupoegi, kes teiste osade peale kõlbawad. Kui siis saatkond niisuguses koosseisus ka eluwõimuliseks ei saa, siis on asi hoopis lootusetu. Wähemalt mõne diplomaatilise jandi wõiks toime panna ja ehk wõiks see koguni saadiku-herra terwist, mis „mitte-midagi tegemise“ haiguse all kannatawat, parandada!

Ja, asi oleks muidu õige lõbus, kui tal aga kurbi tagajärjesid poleks! Tekib tõsine küsimus, kas see oodataw nimetus meie Saksamaa saatkonna tööwiljakust, mis üle üldise arwamise järele senini õige madal on olnud, weelgi ei alanda. Mis abi wõib töö juures isikust olla, kes seda tööd ei tunne, ehk õigemini ütelda, kunagi tõsist tööd ei ole teinud? Iseäranis lootusetu tagajärgi tekitab veel see asjaolu, et nimetatud saatkonna eesotsas isik on, kellel omal omast tööst täieline arusaamine puudub. Mis wõib üks wõhik teise samasuguse käest õppida? Wõib olla et ainult onupoja poliitika ajamist ja markide kogumist, mis kuulu järele praeguse Berliini saadiku pea töö olla. (Herra saadiku „tööd“ tema täies ulatuses saame lähemas tulewikus pikemalt käsitada). Kas meil tõesti ei leidu kohasemat isikut, kui herra S., keda wõiks meie tähtsama välisesituse juure tööle saata, mitte aga onupoja poliitikat mängima? Wõib olla ei ole see hilja veel, et need, kellesse see asi puutub, veel tõsiselt järele mõtleks ja augu, mis neile „pähe räägitud“ mõistuse-balsamiga kinni kaswataks. Ei maksaks mitte unustada, et välisesitus näitelawa pole, kus põhjaläinud näitejuhid ja näitlejad oma „janti tegema koguwad!!!“

Tuletame veel meelde, mis kindr. Laidoner välisministeeriumi eelarwe arutamisel Riigikogu rahaasjanduse komisjonis, Eesti saatkonna tegewuse kohta Saksamaal, ütles: „Halwem on juba Eesti saatkonna tegewuseta olek Saksamaal, Saksa ajakirjanduses ilmuwad tihti peale sihilikud ja pahatahtlikud kirjutused Eesti üle, missuguseid Eesti Berliini saatkond waewakski ei wõta ümber lükata“.

„Hääl rahwa seast“.
(Näitelawa keeles öeldud).

—o—

KÕIK WABARIIGI WARANDUSED PEAWAD ARWESTATUD SAAMA.

Eelarwe arutuste ja arwustuste puhul Riigikogus oleme mitmel korral kuulnud, kui suur on Eesti Wabariigi wõlgade summa, ning kui suur wõla koorem iga kodaniku peale langeb, kui üleüldine wõla summa

kodanikkude arwu peale ära jaotada. Sellest saaks nagu mulje, et riigi wõlgade kindlustuseks on meil ainult kodaniku „kümme küünt“. — Kuid see ei ole mitte nii. Waevalt oleks kellegil wõimalik ainult kümne küüne peale wõlgu teha. Peab olema veel mingisugune wäärtus, mis wõla summale wastaks. Sellepärast peaks ka Eesti Wabariigil oma wõlgade kindlustuseks midagi muud olema. Ja seda temal ka on. See on riigi warandus. —

Et meie riigil warandusi on, teab iga kodanik, ning seda loeme ka meie rahamärkide pealt, kus öeldud on: „Riigikassa tähtede eest wastutab Eesti riik kogu oma warandusega ja sissetulekutega.“

Kui palju on aga neid warandusi ja kui suur nende wäärtus, seda ei ole senini ükski kodanik kuulnud. Arwan, et see ju kellegi saladus ei wõi olla. Wõi arwatakse, et see kodaniku ei huwita? — Kes niiwiisi arwab, see eksib wäga, sest igaüks, kes wähegi tähele on pannud, peab tunnistama, et kodaniku poolt suure huwitusega kõik-sugu riigi majandusesse puutuwaid küsimusi arutatakse ja arwustatakse, kus juures, tihti kindlate andm. puudusel, lühikese ajalehe sõnumi ridade wahelt niisugusi oletusi ja järeldusi välja loetakse, et aina imestama peab nende asjalikkuse üle. Ka riigi waranduste kohta on kodanikul oma arwamine, wõi oletus, ja see on: Eesti Wabariik ei tea, kui suured warandused temal on, sest senini ei ole seda veel keegi kirja pannud, ega arwele wõtnud.“ Ja kahjuks on kodaniku oletus õige. Meil puudub senini igasugune ülewaade riigi waranduste üle.

Kui nüüd keegi küsiks, (muidugi mitte liht kodanik, waid mõni välisriigi esitaja) kui suur on E. W. warandus, millega tema oma raha märkide eest töötab wastutada, siis tuleks niisugust küsijat wiia Pika Hermann'i ja Munamäe otsa ja näidata — waadake, seal sadamas seisawad nii mitu laewa, mille wäärtus kõige vähem niipalju miljoni on, seal on tehased, majad, siis eemal, silmapiiril sinawad metsad ja paistawad põllud — see kõik on E. W. warandus. Missuguse mulje niisugune informatsioon järele jätab, wõib enesele ette kujutada.

Niisugune lohakus ei tohiks riigi majapidamises mitte kauem edasi kesta. Kõik wabariigi warandused peawad arwestatud saama, ja nüüd, kus riigi 1922. a. eelarwe riigikogus arutamise all on, peaks meie kõrge kogu nõudma, et see töö kõige kiiremalt läbi saaks wiidud.

Nagu 1919. a. „Riigi Teatajas“ nr. 78 väljakuulutatud Riigikontrolli töökorrast

näeme, on Riigikontrolli keskraamatupidamise osakonna ülesannete hulgas ka riigivaranduste nimekirja pidamine. Teatawasti on sealt poolt ka katsed tehtud niisuguse nimekirja kokku seadmiseks, aga see olla senini ainult katseks jäänud, sest et ministeeriumid tarwilikka andmeid ei olla saatnud.

Tahtmata tuleb jälle meelde kontrolli seletus korralageduse asjus ühes ministeeriumis — oleme saatnud 12 kirja!

Wäga kahju, et Riigikontroll nii kergelt selle asja peale waatab ja nii pealiskaudselt oma ülesandeid täidab. Kontroll on kirjutatud — ministeriumid ei ole täitnud!!!

Kui ministeeriumid kontrolli õigeid nõudmisi ei täida, peab kontroll Riigikogu poole korra maksmapanemiseks pöörama ja tõrgaste ministeeriumide juhtide kõrwaldamist nõudma.

M—k.

WASTUSEKS KINDRALMAJOR SOOTSILE. (Lõpp. — Waata „Walwe“ nr. 13.)

Sisuliselt optantide asjus

oleks meil sõjaministri seletuste kohta weel järgmist ütelda:

Polkownik Tõrwandi artiklit „Poslednija Iswestias“ ei ole sõjaminister oma seletusega suutnud olematuks teha, niisama ka selles artiklis awaldatud mõtteid ja tooni, mis polk. Tõrwandi kõikweneluse ilmawaate poolehoiust kahtlemata ümberlõkkamalt õige ja selge pildi annab. Ei suuda seda muuta ka need nüüd korruga päewawalgele ilmunud polk. Tõrwandi päewaraamatud, mille wäljawõtteid k.-m. Sootsi ajakirjanduse esitajatele on näidanud ja missugused wäljawõtted polk. Tõrwandi poolt „Waba Maas“ kuulutusena on awaldatud. Ja lõppude lõpuks ei saa meie nende wäljawõtete wastu nii mitmelgi arusaadawal põhjusel mingisugust usaldust tunda.

Samuti ei ole k.-m. Sootsi seletused suutnud midagi sellest ümber lükata, mida meie teiste ohwitseride-optantide kohta ette oleme toonud. Ning ainult muigama paneb see naiisus, millega nüüd näituseks polkownik Kilk'i „salapäras“ „punase lipu moodi märki“ Wene-Jaapani sõja ajast pärit olewaks roodu lipu kujutuseks tahetakse muuta, kuna polk. Kilk ise mõni kuu tagasi seda „Walwe“ weergudel Georgi ristina esitada püüdis. Naaskelt ei saa kotis peita, ütleb wanasõna, ja ka käesolewal juhtumisel on see wanasõna kiinnitamist leidnud.

Sõjawäe süsteemi

küsimust puudutades on k.-m. Soots jälle wiltsate wassimistega toime saanud, seletades, et „Walwe“ etteheiteid on teinud selles, miks meil Daani, Greeka wõi Soome kaitseliidu süsteem wastu pole wõetud ja maksma pandud. — Meie ei ole omalt poolt nendest ainukestki soowitanud, weel vähem nende maksmapanemist nõudnud, waid oleme ainult näitusena, kui suur loius ja huwi puudumine meil riigikaitse korraldamise küsimuses walitseb, konstateerinud seda, et daanlase Borghelini ja aseadmiral Pitka ettepanekud tagasilükatud said, ilma neid lähema ja tõsisema waatluse alla wõtmata, kuna näituseks aseadmiral Pitkalt heaks ei arwatud isegi üksikasjalisemat kawa wõtta, mida wiimane pakkus. Ometi olid mõlemad ettepanekud kindlasti suurema tähelepanu ära teeninud, kuna neis nii paljugi head leitud, mida meie oma riigikaitse korraldamisel tähelepanemata ei tohiks jätta.

Mis puutub Greeka 1904—1907 aasta süsteemisse, siis oli see peaasjalikult ette toodud ainult selleks, et näidata k.-m. Sootsile, et ikka kogu ajakirjanduses riigikaitse alal ettepanekuid on tehtud, kuna hra Soots oma wastuses „Postimehele“ ette heitis, nagu oskaks ajakirjandus ainult arwustada, mitte aga ettepanekutega esineda. Greeka süsteemi enese kohta olgu öeldud, et ta hiljem mitte selle pärast kõrwale ei saanud heidetud, nagu oleks ta iseenesest kõlbmata, s. t. alawäärtusline olnud, waid kõrwale heideti ta sellepärast, et seda nõudis üldise poliitilise seisukorra muutumine Balkanitel, mille tagajärjel 1912 aastal Balkani sõda lahti puhkes. Üldse on wäikeriikides täitsa wõimata luua mingisugust kestwat riigikaitse süsteemi, kui nende rahwuswaheline seisukord küllalt tugewasti kindlustatud ei ole. See oli ja on maksew Greekamaa kohta, on maksew ja jääb pikemaks ajaks maksma ka Eesti kohta. Ning sellepärast on see arwamine täitsa asjatundmatu, nagu oleks meie riigikaitse hästi kindlustatud Wene, Prantsuse wõi teise suurriigi süsteemiga. Ainult teiste wäikeriikide kogemusi riigikaitse alal kasutades, suudame meie oma riigikaitse rahuloldawalt korraldada, ning nii Greeka kui ka Daani wõiwad meile eestkätt sellel alal palju wäärtuslikku pakkuda. See on ju nii lihtne tõde, kuid mis teha — mõnele meie kõrgemale sõjawäe selé on ta ometi arusaamata!

Edasi. K.-m. Soots on seletanud, nagu oleks aseadmiral Pitka poolt soowitatud süsteem Soome kaitseliidu wariant, kus isegi ülemad walitawad oleks. Missugune

absurdum! Kust hra Soots seda on wõtnud? Mitte sõnagi ei räägi sellest aseadmiral Pitka märgukirjad, ning üksikasjalisemat kawa pole ju temalt nõutud. Ei, kes need märgukirjad tähelepanelikult läbi on luge- nud, sellel peaks küllalt selge olema, et siin mitte Soome kaitseliidu wariandiga tegemist pole, waid sootu omapärase süsteemiga, mille omapärasused aeg ja poliitiline seis- kord dikteerinud. Tembeldada seda Soome kaitseliidu wariandiks wõib ainult täieline wõhik ehk pahatahtlikkusest juhitud isik, ning meil on põhjus k.-m. Sootsi seletuste puhul wiimast oletada.

Kokkuwõttes wõiks k.-m. Sootsi seletuste kohta ütelda, et parem oleks olnud, kui nad ära oleks jäänud, sest esinedes wale ja was- simistega on k.-m. Soots peale enese isiku weel halba warju kogu meie ohwitserkonna peale heitnud, mida wiimane igatahes mitte ära pole teeninud. Kui aga k.-m. Soots ikkagi walitsuse ettepanekul midagi ütlemä pidi, siis oleks ta wõinud seda lihtsamalt ja otsekohesemalt teha, üteldes lühidalt aja- kirjanikkudele:

„Minul, k.-m. Sootsil, meeldib sõjami- nister olla, ja olgugi et ma wõib olla oma ülesannetele ei wasta, ei lahku ma ikkagi, tehke mis teie tahate, oma kohalt, sest seda nõuawad nii minu isiklikud kui ka partei huwid.“

Siis oleks asi lihtsamalt selge olnud ning wale ja wassimised oleks jäänud tar- witamata.

Miles.

LUHEMAD TEATED.

Wassili Osokin ja Karl Kalep wastutusele wõetud.

Nagu meie kindlast hallikast kuleme, on Wassili Osokin (waata „Walwe“ nr. 7 ja 9) ja Karl Kalep (waata „Walwe“ nr. 9), esi- mene U. N. S. § 108. põhjal ja teine U. N. S. § 102 põhjal, kohtulikule wastutusele wõetud.

Merewäe kadettide koolist

ja selle ülema wan. leitn. Masikust awaldas „Walwe“ nr. 12 „Kodaniku“ kirja, mille täienduseks teiselt poolt juurde lisada palu- takse, et merewäe kadettide koolil olewat kaks hobust tarwitada, kelle ülespidamine umbes 60.000 marka kuus makswat, seega aastas umbes 720.000 marka; ja et kadetti- sid mitte 30, waid umbes 20 meest olewat. Kooliülem saawat samasuguse palga, kui

merejõudude staabiülem, ja tema abi kui II. järgu sõjalaewa komander.

Peale selle seatakse üles järgmine awa- lik küsimus:

Kas on õige, et merewäe kadettide kooli ülem wan. leitnant Maasik 1-sel detsembril 1917. a. ohwitseri aukraadi olewat oman- danud wanadusega 26-st augustist 1916. a., tema oma poolt antud andmete järele? —

Kui nii, kuidas siis ohwitseride teenistus- lehtede läbiwaatmiskommisjon sellega ra- hule jäi, sest juba enne 1-st detsembril 1917 oli walitsus kindlasti enamlaste käes, kes, nagu teada, oma dekreetidega ohwitseri aukraadid koguni ärakaotasid?

???

Nagu laialisemates ringkondades arwa- mised maad wõtnud on, olewat endise Wabadussõja aegse 2 diwiisi ülema rahu- aegse ohwitseri polkownik Puskari lahkumi- sel sõjawäest kaaluwad põhjused olnud.

Sama polkownik Puskar olla ka temale pakutud wabadusristist lahti ütelnud, mis iseäranis iseloomustaw nähtus! Kas ei lu- genud polk. Puskar ennast selle wääriliseks, wõi olid temal selleks ehk mingisugused muud põhjused?

Et see küsimus mitte lihtsa uudishimu pärast ei ole tehtud, on wist igauhele selge, sest ühe tähtsama Wabadussõja diwiisi ülema Wabadusristi tagasi lükamine ei ole mitte lihtne igapäewane asi.

„X“

TEADMISEKS.

„Walwe“ toimetus luges oma kohuseks „Walwes“ awaldud kuritarwituste üle kõiki tema kasutada olewaid materjaalisid Kohtu- palati prokurörile saata — süüdlaste was- tutusele wõtmiseks.

Toimetus.

KIRJAD TOIMETUSELE.

Waba Maa“ nr. 62 tõi pealkirja all „Walwe ja laewasõiduamet“ kapten Treil- manni seletuse, milles algusest lõpuni minu kohta lausa walet ettekantud.

Hra Treilmanni urgitsemistest (et leida, kelle „näpunäidete järele“ „Walwe“ oma

artikli „Laewasõidu ametist“ kirjutanud) mõõdamines, peatan kõige enne tema ütluse juure.:

„Näituseks 1920 a. algul sõitis adm. Pitka Inglismaale, prahib aurik „K“ lepingus täie tiitlitega figureerides. . . . Lepingu peale kirjutab J. Pitka märkuse, mis sõna sõnalt järgmiselt käib: „punkti 30. tähendatud charterkommisjonist 2½ prots., mis ühisusele tagasi arwatud, läheb 1¼ prots. J. Pitkale charteri töötamise ja reisikulude tasuks. See 1¼ prots. lepingu järele teeb wälja umbes 590 inglise naela ehk Eesti markades, arwates 1 inglise nael = 1500 Eesti marka = 885.000 Eesti marka.“ Kas see ei awatele järeltegemisele?“

Sellega tahab hra Treilmann seletada, et mina teda oma tegewusega järeltegemisele olin meelitanud, see on: riigi teenistuses olles era äri tegema, mida tema seletuskiri, 21. webruarist s. a. nr. 415, Kaub. ja Tööst. ministrile ka tõendab, kus ta järgmiselt kirjutab:

„1919. a., kui hra Pitka weel Eesti admiralina teenis, ja Inglismaale sõitis, kus kõrgema au osaliseks sai — üüris ta seal a/l. „Kodumaa“ ühe inglise firmale ja wõttis selle eest brokerage.“

Kui naiiw-pahatahtlik see wõte on, selgitawad järgmised read: Mina sain Wabariigi walitsuse otsuse põhjal 14. detsembril 1919. a. kuueks kuuks puhkusele ja pärast seda enne puhkeaja lõppu 17. aprillil 1920. a. oma palwe peale, wanaduse tõttu reservi lastud. Seega ei olnud ma üleüldse enam riigitöös 14.-st detsembrist 1919. a. saadik. Mina olin pikaaja puhkusel olles täiesti waba riigitööst ja wõisin oma tööd teha kui iga teine kodanik, kes riigi teenistuses ei ole. Nii sõitsin ma ka „Tallinna Laewa ühisuse“ wolitusel Inglismaale, ühisusele tema ehitusel olewate uute laewade ehitamiseks a/l. „Kodumaa“ peale laenu otsima. Selle ülesande wiisin ma täide; sain 20.000 sterling naela odawate protsentidega a/l. „Kodumaa“ peale laenu ja laewale endale tööd, mis laenu ära tasus.

Et ma ilma agendita töötasin, siis jäi selle läbi 2½% agendi komisjoni weolepingu pealt maksmata, millest pool (1¼%) minu Inglismaa reisikuludeks (mis ligi kaks kuud kestis) ja minu töötasuks sai ja pool (1¼%) ühisusele kasuks tuli. Pahatahtliselt suurendab seda summat hra Treilmann arwates sterling naela wäärtuse 1500 marga peale, kuna sel ajal, weebruari algul 1920. a., see umbes 260 marka oli ning mai kuu algul 400 margani tõusis ja alles aasta lõpul kõige kõrgem kurs 1350 marka oli,

kuna aga minul õigus oli komisjoni lepingu kinnitamisel weebruari algul 1920. a. kätte saada, kus mul juba reisikulud tehtud olid, seega sterling naela hind sel ajal kõigest kuueks sellest oli, mis hra Treilmann arwab. Minu töö wõimaldas Tallinna Laewa ühisusel uute laewade ehitamist jätkata ja ka lõpule wiia.

Hra Treilmann, küsides, „kas see ei awatle järeltegemist?“ näitab et temal ahnus oli tõusnud protsentisid rehkendates, sealjuures aga reisu ja wõõrsil elamise kulusid arwesse wõtmata jättes ning hakkas riigi teenistuses olles „Laewasõidu ameti“ firmat kasutates aurik Kodumaa'le ja teistele era laewadele koormat muretsema ning tasu omale wõtma, mida järeldada wõb esimeseks tema järgmistest sõnadest:

„Peasüüdistuse punkt ja põhjus seisab selles, et mina, kui riigiteenija, era aurik K—le (Kodumaa) ja mõnele teisele laewale laadungit olen muretseanud, mille että tasu saanud“.

... Ning teiseks faktist, et Tallinna Laewa ühisus ei ole hra Treilmanni, kui agendi läbi, ühegi koorma peale a./l. Kodumaa'le weolepingut teinud. Seega ei ole hra Treilmann ühtki laadungi a./l. Kodumaa'le muretseanud, mille eest temal isiklikult õigust oleks olnud komisjoni saada, waid Tallinna Laewa ühisus on Inglis firmaga Ellerman Wilson Line Ltd'ga weolepingud otsekohe teinud, missuguste weolepingute komisjonide arwed hra Treilmann, muidugi, kui Laewasõidumeti juhataja, sisse oli kasseerinud, kuna Laewasõidu amet mainitud Inglis firma agent Tallinnas oli. Kui selle juures Ellerman Wilson Line osa weolepingu komisjoni oma agendile maksis, siis polnud see agent mitte hra Treilmann isiklikult, waid Laewasõidu amet ning hra Treilmannil polnud mingisugust õigust komisjoni omale pidada, nagu tema seda, ta oma sõnade järele, näib teinud olewat, kuna see komisjon Laewasõidu ameti, kui Ellerman Wilson Line Ltd. agendi oma oli.

Sakala asjus fantaseerib hra Treilmann ilma mingi aluseta määratud puhtakasu summad kokku ja lisab juurde:

Samuti oleks ka wõinud Ameerika laewad teenida. Et laewade weohiirnad 1921. aastal langesid oli üleilmiline nähtus, riiklistele laewadele ei wõinud see teisiti olla. Seda laewade ja weohindade langemist ei wõinud ka J. Pitka ette näha.“

Wististe mäletawad kõik Põhja panga majas kooslijad 1920. a. algul, kui J. Pitka tema poolt asutatawa Briti-Eesti Liimile suurt tulewikku ette kuu-

lutas. Tagajärg oli see, et liin mõne kuu töötamisel pankrotti jäi“.

Seda laewade ja weohindade langemist nägin just mina ette, mida kinnitab minu kirjutus 1920. aastal „Päewalehes“, kus ma Ameerika laewade ostmise vastu üles astusin. Et just mina ainuke vastuastuja olin, sellest kirjutab hra Terilmann ise oma seletuskirjas kaub.- ja tööstusministrile 21-el weebruari s. a. nr. 415 all wiienda lehekülje lõpul järgmist:

„Laewu osta, kas nad Ameerika ehk teiste riikide omad on, soowitasin sellepärast, et konjunktur seekord 1920. a. keskel hea oli. Isiklikult arwasin, et kriis laewanduses niipea e pidanud tulema, oliwad ju Euroopa turud kõik tühjad jne. õnn oli, et neid laewu ei ostetud, kuid see teenus „mitte ostmine“ polnud mitte ajakirjanduse hurjutamine, (minu teada kirjutas ainult adm. Pitka sellest)“

Mis puutub Briti-Eesti liinisse, kinnitan, et sel ei olnud ühtki laewa ostetud ega polnud mõtetki osta, kuna selle ettevõtte põhimõte just oli ja on praegugi renditud laewadega töötada, mis kõige kohasem moodus uue liini asutamisel ja iseäranis sel ajal kui ette näha, et weohinnad ja ühenduses sellega laewade hinnad alatasa langewad. Briti-Eesti Liin ei ole pankrotti teinud, waid esimese laewa rendiaja lõppemisel ei uuendanud enam rendi lepingut ja jäi olukorra paranemist laewanduse ja merekaubanduse alal ootama. Liini ühe tähtsama osaniku Inglise firma likwideerimise puhul jagati liini tegewus-kapitaal (sest muud temal polnudki) osanikute wahel ühetasaselt wälja. Olude paranemisel merekaubanduses wõiwad aga need samad osanikud jälle osa wõtta kui soowiwad.

Edasi jutustab hra Treilmann:

„Seesama Pitka on ka ennemalt wanu laewu näituseks „Wirumaa“ ja „Läänemaa“ ümberehitanud Tallinna Laewa ühisuse kulul ja uusi otstarbetuid laewu „Sekstant“ ja „Kompas“ riigi kulul ümber ehitanud.“

Aurik „Wirumaa“ ja „Läänemaa“ olid Eesti praeguse aja ühe suurematest ja wanaemaest kaubalaewa aktsia seltsi „Tallinna Laewa ühisuse“ esimesed laewad, mis 12 aasta eest Soomest said ostetud ja kui ühisuse laewad iseenesest mõista ühisuse kulul parandati. A./l. „Wirumaa“ sai Soome tagasi müüdnud palju suurema hinna eest, kui ta eest maksti ja oli weel möödnud süwel „Kullerwo“ nime all heas korras ning nõuti tema eest kümme korda rohkem hin-

da, kui Tallinna Laewa ühisus temast 12 aasta eest maksis. Ka a./l. „Läänemaa“st“ ei ole ühisus kahju saanud.

Mis puutub riigi aurikute „Sekstanti“ ja „Kompasi“ riigi kulul ümberehitamisesse, pean jälle tähendama, et need kui riigi laewad iseenesest mõista ka riigi kulul korda said seatud.

Et need „otstarbetud“ laewad ümberehitatud, seda wõib ainult inimene ütelda, kellel „süda sappi täis“ aga midagi muud ütelda ei ole.

Aurik „Sekstanti“ ja „Kompasi“ kered lasti tsaariaegse Wene walitsuse poolt Böckeri laewatehases walmis ehitada. Sealt töid Saksa okupatsiooni wõimud nad Noblessneri laewatehasesse, et seal katlad, masinad sisse panna ja taglasi peale, mis kõik walmis olid ning tegid wastawa töölepingu Noblessneri tehasega. Kui Saksa okupatsiooni wõim lagunes jättis Noblessneri laewatehas nende laewade juures töö seisma. Et mitte mitu sada töolist tänawale ajada lasta, mis sel segasel ajal lubamata oli, nõudsin ma kui Eesti Walwe Liidu juh. tehasele töö jätkamist Eesti Wabariigi arwel lepingu alusel, mis tehasele Saksa okupatsiooni wõimudega oli. Nii said need laewad Eesti wabariigile, kui tsaariaegse riigiwaranduste pärijale ja Saksa okupatsiooni wõimude järeלטulijale korda seatud. Need on Wene aegsed spetsiaal laewad meremärkide panemiseks, tuletornide warustamiseks ja merekaubanduse korraldamiseks. Üks nendest, mis warem walmis sai oli ka Wabadussõjas meredessantides suureks abiks.

Mis hra Treilmanni jutu lõpusse puutub kus ta ütleb:

„J. Pitka tuli mõne aasta eest palja mehena Liwerpoolist Tallinna, nüüd on temal majad S. Batarei tän. nr. 20, omal laewamaakleri äri. Tallinna Laewa ühisuse ja Balti Päästeseltsi suurem aktsionäär jne.“

siis on ka siin hra Treilmann luisanud. Liwerpoolist tulles asutasin Laewa tarbeasjade kaupluse, paljas inimene seda ikka teha ei saa. S. Batarei tänawal ei ole minul majasid, waid üks wäike maja, kus ise elan. Balti Päästeseltsis ei ole minul juba kauemat aega enam ühtki aktsiat ja Tallinna Laewa ühisuses pole ma kaugeltki suurem aktsionäär.

Hra Treilmanni iseloomustab kõige selgemalt tema ütetus: „Tõsi on ka, et mina peale laewasõidu ameti juhatamise ka muud äri ajan“.

Ja tema tähendus tema poolt kaubandus- ja tööstusministrile antud märgukirjas 21. weebbruaril 1922. a. nr. 415 all, 7-al leheküljel neljandal ja wiierendal real:

„Iga ärirees waatab kõige enne oma kasude järele, riigi huwid jääwad temal teisele plaanile“.

Joh. Pitka.

—o—

Aegna saarelt elanikud saare komandanti käsul lahkuma sunnitud.

Weebuaril kuul öeldi Wulfi (Aegna) saare kindluse komandandi poolt kõik saarlased oma elukohtadest ja seega saarelt 1. maiks 1922. a. wälja, ning selle tõttu peawad 8 perekonda — umbes 46 inimest, kes alaliselt põlwest põlwe (kuulu järele üks perekond 8—9 põlwe) saarel on elanud, lahkuma.

Nad elatasid endid peajasjalikult kalapüügist. Peale selle harisid nad suurte jõu pingutustega liiwast saare pinda, et kartulaid enda söögiks ja heina lammaste ja lehmade ülespidamiseks saada.

Kuid kuhu peawad nad nüüd oma eluta ja elusa inventaariga minema? Kus kohal neid oodatakse?

Kõrwal Wiimsi poolsaarel (Wulfi saar kuulub Wiimsi wälja alla) olewad kalastajate külad, nagu Rohunurme, Püüdsi ja Rummu on juba enne kalastajaid külg-külje kõrwal, täis on elumajad ja rannad, nii et uutel juuretulistatel seal kuidagi ruumi ei leidu. Niisama pole ruumi enam Paljassaarel, Naissaarel ja Pranglisaarel.

Elumajad, milles kalastajad saarel elawad, on nende eneste kulul ehitatud. Suuremalt jaolt andis mõisnik metsast palgid, kuid muu materjaali pidid ehitajad ise ostma. Mõned saarlased on isegi ka palgid ostnud ja majad ehitanud, nii et mõisniku oma ainult krunt oli, kus peal hooned ehitati. Wene kroonu ostis mõisnikult saare kindluse jaoks, mis nüüd riigi madus.

Kindlus, mis Wulfi saarel asub, on kalastajate eluhoonetest ühe wersta maa wõrra eemal, kuna kalapüügi riistade hoiu- ja merel käimise koht on veel kaugemal teisel saare serwal. Seega ei wõi kalamehed sugugi asjaolusid segada ega tülitada.

Elatakse ju ometi ka Naissaarel, kus samuti kindlus, ja kalastajatele Naissaarel pole sugugi üles öeldud. Tahetakse Naissaarel koguni kalastajatele pikema aja (6 aasta) peale maid rendile anda.

Kalastajad, kes Wulfi saarel elawad, on kui ausad ja õiglased, töökad ja rahuar-

mastajad inimesed ümberkaudu tuntud. Pole nemad ega ka nende esiwanemad kohtu poolt karistatud ega ka ise kohtuläwesid iialgi tallanud. Isegi kui saar mõisaomaniku käes oli, ei tõstnud mõisnik nende peale iialgi kaebtust, olgugi et saar metsaga kaetud, mis mõisaomaniku päralt, ja misugune igalpool tüli on tekitanud, nagu puude wargused, seente- ja marjade-korjamine, loomade karjatamine jne.

Kuna saare elanikud õige wäikese kooliharidusega (saarel puudub kool) ja nendest keegi sõjawäes teeninud ei ole, pole neil seega ka arusaamist kindluse plaanidest, veel wähem kindluse plaanide teemisest, — siis on nad täitsa kahjutad. Kuid ennem wõisid kahjulikud olla wenelase, inseneri Pramin'i poolt Wulfi saare kindlustööle wõetud põhja-armeelased ohwitserid, kes seal minewal suwel (1921.) töötasid.

Isegi kindluse ohwitserkonnast on sunnitud olnud lahkuma töökamad, ausad ja õiglased Eesti ohwitserid (Sinissoff, Kuhlberg ja teised), kuna asemele on wõetud kõiksugu endiseid Wene põhja korpuslasi, kui ka landeswehri poolehoidjaid.

Saarelt wäljaajamise pärast on käidud sõjaministeeriumis asjaolu järele pärimas, kus ka wastuseks on saadud, et seal sellest midagi teada ei ole, ega pole sealst sarnast käsku elanikkudele lahkumise kohta antud.

Seega selgub, et saare kindluse komandant Pezold (sakslane), täitsa omapead on talitanud, kawatsedes arwatawasti saarlaste elumajadesse mugawaid eluruume sisse seada.

A. L

—o—

Olen kahtlasel arwamisel, et kas Riigi metsaametnikul on seaduslik õigus sellesamas raioonis, kus tema teenib, metsaga kaubelda ehk äri ajada, kus tema ise metsa takseerija ja klupeerija on.

„P.“ metskonna metsnik „M. P.“ ja küttekomitee wolinik „A. K.“ kauplewad juba mõnda aega metsaga, nõnda ütelda altkäe. Selle jälgimiseks wõin Teid andmete soowimiseks järgmiselt juhtida:

Metsnik „P.“ ja keskküttekomitee wolinik „K.“ on ühiselt põletispuid müünud „K.“ wabrikule üle ühe miljoni marga eest. Lepingu ja andmed wõiksite „K.“ wabrikust saada. Ka „A.“ wabrikule on puid müüdüd 1921 a., kus veel arwed lõpetamata. Peale selle on puid ja palke „S.“ jaamas eraisikutele, näituseks „T.le“, müüdüd, mille üle „S.“ jaama raamatutes andmeid wõiksite saada. Andmete nõudmisel mitte jaama

Ülema „Ile“ nende nõudmiste põhjust awal-
dada, mis asjasse segadusi võib tuua. Mi-
newal aastal olid metsatükid „K.“ ja „P.“
metskonnast ostetud küttekomitee ametniku
„S.“ nime peale, kes praegu „P.“ jaamas
elab. Kuulu järele on küttekomiteele müü-
dud metsatükid alamalt takseeritud, kust
siis takseeritud puu masse küttekomitee
poolt üles töötati ja ülejääk wolinik „K.“ ja
metsnik „P.“ kasuks langes. Et kohalik
metsaülem „P.“ asjast haisu tunneb, ei saa-
nud nemad enam „P.“ metskonnast raie-
lankisi ja praegu töötawad „P.“ metskonnas
„E.“ metsas mitme tükki kallal. Ülestöötä-
mist juhib metsawaht „R.“, „S.“ külas.
Peale selle olla küttekomitee wolinik „K.“
mitmed fiktiiv-ettewõtted, nagu ettewõtja
„M.“ leping puude raiumise ja wäljaweo
peale „H.“ ja „S.“ metsadest. „M.“il“ oli
ainult nimi, kuna terve ettewõtte wolinik „K.“
oma oli. Sellest teawad nende töö juhata-
jad „S.“, „P.“ jaamas, ja „R.“, kes praegu
„E.“I“ elab, teateid anda.

Küttekomiteel on „S.“ saeweski. Sellel
puudub ainult raam, kuid saag ja masinad
on kohal. Seda saeweskit tahtsid kolm isi-
kut rentida ja oleks kuus marka laua tollist
wõetud saagimisel, kuid keskküttekomitee
wälja ei rentinud, waid hakkas saatma palke
„S.“st“ „P.“ jaama saeweskisse, kus 8 mk.
laua tolli eest maksta tuli, kui juba „S.“le“
tagasi tulid, peale selle palke „S.“s“ peale
laadimise kulu ja „P.“s“ mahalaadimine.
Platwormi wedu palke „S.“st“ „P.“ni“
tuli maksma ligi 2000 marka, niisama palju
jälle lauad „P.“st“ tagasi. Kui saeweski
oleks k.-k. poolt ära renditud olnud, siis
oleks kõik see kulu tegemata jäänud. Nüüd
tahab keskkütte wolinik „K.“ ise seda sae-
weskit rentida ja selleks ütles tahtjatele ära,
et siis oma moodi jälle saherdada. „K.“
on tegelik rentnik, kuid rendi leping tehtakse
„R.“ nimel, kellel omal mingisugust waran-
dust pole. Et platwormi laadimine 800 mk.
on ja wedu 2000 mk., siis rehkendagu iga-
üks, kes oskab, kui palju on siin keskkütte-
komitee riigile kahju teinud ja lauad kalli-
mad, ja see on kõik selleks tehtud, et „K.“
saeweski „R.“ nimel enesele saaks ja pal-
kide ja lauaweoga saherdada wõiks. Sel-
lest teab rääkida „P.“ saeweski juhataja „R.“
ja „S.“ jaamaülema abi „N.“, kuid jaama-
ülem „I.“ on ka asjasse segatud.

S—

Märkus: Teatame sellega, et oleme wal-
mis riigikontrollile tema esimese nõud-
mise peale kõik nimed teatama.

Toimetus.

AUTORITEETLIK ARWAMINE!?

(Ühe wastutusrikkal kohal teeniwa ohwitseri erakirjast „Walwes“ nr. 12. ilmunud artikli kohta „Ohwitser spekulereimas“).

„... Siis kui ideaalne „Walwe“ ametnikkude palgakesi suurendab, nii et korterit ja leiba saab, siis jääb kõrvalt teenimine järgi. (Teie keeli spekulereimine).“

See wastutusrikkal kohal teeniwa ohwitseri arwamine on iseäranis iseloomustaw ja küllalt autoriteetlik, et lugija ise tarwilikke järeldusi võib teha. Sest loomulik, mis kirja autor arwab mõõduandwaks teiste kohta, loeb ta mõõduandwaks ka enese kohta. Järjelikult — ehk küll olen riigiteenistuses, siiski olen õigustatud spekulereima!

Huwitaw, kas sarnane arwamine meie sõjaministeeriumi ringkondades juba laiemalt maad on wõtnud?

— Oleks kahju.

Y.

Niisuguse asjaajamisega kriminaalpolitseis rahul olla ei saal

Minul oli warastatud kideid maja põõningult. — Et see lukutagune ruum on ja sinna ainult teatud isikud sisse käisid, teatasin sellest teatud järelduste tegemiseks kriminaalpolitseile.

Ülesandmise tagajärjeks oli, et kästi oodata kuni ametnik tuleb, muidu aga asja üle wagusi olla.

Ootasin. Läksin järgmisel päewal järele kuulama, kas wõi miks ei ole tulnud üle kuulama? Sain rahultawa teate: Homme tuleb järelewaatama. — Teatud homme mis oli 18. märtsil jõudis kätte, sain „Päewalehe“ ja lugesin muuseas „Õnnetused ja kuritööd“ hulgas minu ülesantud riiete warguse, nagu seda kr. politseis olin üles andnud, aga kr. politsei ametnikku ei ole weel käinud. Nähtawasti oli minu warguse ülesandmine ajalehes awaldamiseks ära kasutatud, muu asi aga kõrwale jäetud.

J. Witismann.

Wastutaw toimetaja M. WAARMANN. — Wäliaandja „EESTI WALWE LIIT“.

A.-S. „Uhiselt“ trükk, Tallinnas.